

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 2 1 5 1 1 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Sreda, 8. junij 2022 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

1. Izdelki situlske umetnosti pomenijo vrhunec ustvarjanja železnodobnega človeka.

Situle so nekdanj uporabljali bodisi za nagradne pokale zmagovalcem različnih tekmovanj bodisi za obredno posodo, iz katere so zajemali dragoceno pijačo /.../. Situle in pasne spone so izdelovali torevti na poseben način – figure so iztolkli z notranje strani /.../.

(Vir: Kladnik, D., 2015: Slovenija v zgodbah, str. 23. Cankarjeva založba. Ljubljana)

- 1.1. Kako so se imenovali izdelovalci situl?
- 1.2. Od kod izvira poimenovanje najbolj znane situle na Slovenskem?
- 1.3. Pojasnite pomen situl za proučevanje življenja v železni dobi.

(3 točke)

2. V 3. stoletju pr. Kr. so se na ozemlju današnje Slovenije naselila keltska plemena in uveljavila latensko kulturo.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A S prihodom Keltov se je postopoma razvijalo denarno gospodarstvo.
- B Kelti so naše ozemlje poselili z Daljnega vzhoda.
- C V 2. stoletju pr. Kr. so keltski Noriki ustanovili Noriško kraljestvo.
- D Rimljani so z Noriki navezali dobre trgovske stike.
- E Kelti so poznali le preproste načine obdelave kovin.
- F Kelti so imeli v Ljubljani kovnico denarja.

(3 točke)

3. Mitološko izročilo, geografski opisi in grška zemljepisna imena kažejo, da so Grki poznali naše ozemlje.

Jazon je šel po omenjeni poti iz Črnega morja do Donave, iz Donave po Savi in iz Save v Ljubljano, ki je v spomin na to potovanje – tako meni Plinij, dobila ime Nauportus, ladjenosec.

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2. Srednji in novi vek, str. 192. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 3.1. Kdo je glede na mitološko izročilo vodil Argonavte?
- 3.2. Pojasnite, ali je v besedilu, ki je del mita, tudi kaj zgodovinske resnice o današnjem slovenskem ozemlju.

(2 točki)

4. Rimsko osvajanje današnjega slovenskega ozemlja se je začelo z istrsko vojno (178–177 pr. Kr). Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

- 4.1. Navedite štiri keltska plemena, ki so poseljevala današnje slovensko ozemlje.
- 4.2. S katero pomembno trgovsko potjo se je povečalo zanimanje Rimljanov za osvajanje današnjega slovenskega ozemlja?
- 4.3. Pojasnite, zakaj je bilo današnje slovensko ozemlje pomembno za Rimljane z vojaškega vidika.

(3 točke)

5. Rimljani so ozemlje današnje Slovenije razdelili na tri upravne enote, ki so na sliki 5 v barvni prilogi označene s številkami 1, 2 in 3.

K številkam pripišite imena upravnih enot.

1 _____

2 _____

3 _____

(2 točki)

6. Rimljani so na današnjem ozemlju Slovenije ustanovili več mest z različno stopnjo samouprave.

Rečno pristanišče in lega ob cesti, ki je povezovala Emono s Siscijo, sta mu v prometu določala izjemen pomen. Verjetno je bila tu prekladalna postaja za tiste rečne tovore, ki so jih zaradi nevarnih brzic v zgornjem toku Save raje preložili na vozove.

(Vir: Zakladi tisočletij, str. 212. Modrijan. Ljubljana, 1999)

- 6.1. Pojasnite razloge za ustanavljanje rimskih mest na današnjem slovenskem ozemlju.

- 6.2. Katero rimsko mesto je opisano v besedilu?

- 6.3. Navedite vrsti statusa, ki so ga lahko imela rimska mesta.

(3 točke)

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

9. Po propadu Zahodnega rimskega cesarstva so na današnje slovensko ozemlje prihajala različna ljudstva. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.
- 9.1. Katero germansko ljudstvo se je leta 568 odselilo v Italijo, njihov prostor pa so poselili Slovani?
- 9.2. Pojasnite, v čem sta se način življenja in gospodarstvo Slovanov razlikovala od življenja staroselcev.

(2 točki)

10. Prihod Slovanov je v Vzhodnih Alpah povzročil postopno uveljavitev nove kulture.

Na novem ozemlju so Slovani našli razvito antično oziroma rimsko kulturo. Močno je bila prizadeta že med preseljevanjem drugih ljudstev, vendar se je staroselsko prebivalstvo ohranilo. Materialna in cerkvena kultura je bila z izjemo romanskih obalnih mest med naseljevanjem Slovanov večinoma uničena. Od prvotnega prebivalstva so prevzeli številna krajevna in vodna imena.

(Vir: Slovenska zgodovina v besedi in sliki, str. 22. Svet knjige. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2003)

- 10.1. Navedite dve negativni posledici slovanske poselitve Vzhodnih Alp za staroselce.
- 10.2. Pojasnite, kaj nakazuje, da so staroselci živeli v sožitju s Slovani.

(2 točki)

11. Prva znana državna tvorba, v katero so bili vključeni tudi alpski Slovani, je bila Samova plemenska zveza.

Kako je nastala prva slovanska državna tvorba?

(1 točka)

12. Po razpadu Samove plemenske zveze so samostojnost ohranili le Karantanci. Pri reševanju si pomagajte s sliko 7 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Karantanijo je vodil knez, ki so ga spremljali krščeniiki.
- B Središče Karantanije je bilo Gosposvetsko polje s Krnskimi gradom.
- C Knez Valuk je bil prvi pokristjanjeni knez.
- D Karantanci so knezu izročali oblast z obredom ustoličevanja.
- E Vojni ujetniki in podrejeni staroselski krščanski prebivalci so bili svobodni.
- F Izguba samostojnosti je povezana s sodelovanjem v uporu Ljudevita Posavskega.

(3 točke)

13. Pokristjanjevanje Karantancev je bilo povezano z vrnitvijo Gorazda in Hotimirja iz Bavarske.

Irska cerkev je širila krščansko vero v mnogih pogledih z drugačnimi sredstvi kot uradna frankovska cerkev. Ne z mečem in silo, marveč z nenasilnimi sredstvi nauka /.../. Poleg tega je upošteval irski nauk stare poganske verske običaje in jih poskušal prilagoditi krščanstvu, v veliki meri je upošteval tudi ljudski jezik /.../.

(Vir: Kos, M., 1985: Srednjeveška kulturna, družbena in politična zgodovina Slovencev, str. 197. Slovenska matica. Ljubljana)

- 13.1. Kateri škof je vodil pokristjanjevanje v Karantaniji?

- 13.2. Navedite tri značilnosti irske metode pokristjanjevanja.

- 13.3. Pojasnite, kako se je razrešil spor za cerkveni vpliv nad alpskimi Slovani med salzburško (nad)škofijo in oglejskim patriarhatom.

(3 točke)

18. Prebivalci srednjeveških mest so bili jezikovno in etnično različni.

Katera dva jezika sta se poleg slovenščine še uporabljala v mestih na Slovenskem?

(1 točka)

19. Gradovi, dvori, cerkve, zlasti pa samostani so bili kulturna in intelektualna središča.

Povežite kulturna središča tako, da črko pred opisom v desnem stolpcu napišite na ustrezno črtico v levem stolpcu.

_____ gradovi	A največja knjižnica na Slovenskem
_____ Ptujška gora	B rokopisi, tudi v slovenščini
_____ kartuzija Žiče	C trubadurji in viteški pevci (minezengerji)
_____ cistercijanski samostan Stična	D celjski oltar

(2 točki)

20. V 15. stoletju so se začeli turški vpadi na naše ozemlje. Ogrožene dežele so bile prisiljene organizirati obrambo.

Ferdinand I. je skušal najprej urediti obrambo na Hrvaškem. Kranjci so pisali, da »predzid krščanstva« zasluži posebno pozornost. Dežela južno od Kolpe je bila tako uničena in izropana, da se ni mogla več braniti. /.../ Stanovi so predlagali, naj bi ob meji vpeljali stalno stražo vse leto in ne več samo v poletih mesecih.

(Vir: Simoniti, V., 1990: Turki so v deželi že, str. 110. Mohorjeva družba. Celje)

20.1. Kako se je imenoval obrambni pas, ki so ga za obrambo pred Turki organizirali na Hrvaškem?

20.2. Pojasnite, kdo je v tem obrambnem pasu opravljal vojaško službo.

(2 točki)

22. V 16. stoletju se je v slovenski prostor preko humanizma širila reformacija. Osrednja osebnost slovenskega protestantizma je bil Primož Trubar.

V vsakem mestu, trgu in pri slednji fari je treba imeti učitelje in šolarje: v mestih in trgih, da se učijo latinsko in nemško, pri farah pa, da se od duhovnikov, kaplanov in cerkovnikov učijo slovenskega črkopisa, branja in pisanja.

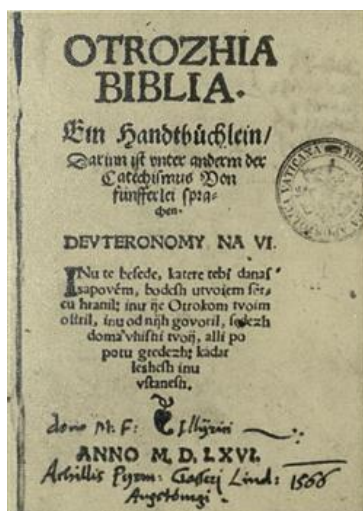
(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2. Srednji in novi vek, str. 193. Mladinska knjiga. Ljubljana)

22.1. V katerem delu je Trubar predstavil organizacijo protestantske cerkve?

22.2. Kakšna je bila njegova vizija glede uporabe jezika in poučevanja?

(2 točki)

23. Poleg Trubarja so na področju literarnega ustvarjanja delovali še drugi protestantski pisci. K naštetim delom pripišite ime in priimek njihovega avtorja.

Slika 2

(Vir: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-C8HLYFYP>. Pridobljeno: 30. 11. 2020.)

Zimske urice	
prevod Svetega pisma	
Otročja Biblija	
Abecednik	

(2 točki)

24. Protestantski pisci so v času od 1550 do 1595 izdali okoli 50 slovenskih knjig, od katerih so bile nekatere tiskane tudi pri nas.

Kmalu po tem, ko je bila v Nemčiji natisnjena prva slovenska knjiga, Trubarjev Katekizem (1550), je Ljubljana dobila prvo tiskarno na Slovenskem. Leta 1575 jo je ustanovil /.../ in jo razširil na tiskarstvo in založništvo. Iz njegove delavnice so prišle značilne knjižne vezave, predvsem pa prva na Slovenskem natisnjena slovenska knjiga, tj. Dalmatinov prevod knjige Jezus Sirah.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 170. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

Slika 3: Tiskarna

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2. Srednji in novi vek, str. 194. Mladinska knjiga. Ljubljana)

24.1. Kdo je bil ustanovitelj te tiskarne v Ljubljani?

24.2. Pojasnite, kaj so s tiskanjem verskih knjig želeli doseči protestanti.

(2 točki)

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 828, 869, 976, 1436, 1478, 1564.

- _____ Celjski grofje so bili povzdignjeni v državne kneze.
_____ Karantanija je izgubila notranjepolitično neodvisnost.
_____ Trubar je za potrebe protestantske cerkve izdal Cerkvni red.
_____ Koroški kmečki upor je bil prvi večji upor na Slovenskem.
_____ Kocelj je zavladal kot samostojni knez v Spodnji Panoniji.
_____ Cesar Oton II. je ustanovil vojvodino Koroško.

(3 točke)

